

3 Kända ombyggnader, förändringar och underhållsarbeten

3.1 Källor och litteratur

- Berggren, Bonzo: *Aspnäs kyrka*. Kyrkorna i Västmanlands län. Västerås 1982.
 Blomqvist, Ragnar: *Övergivna kyrkor i Västmanlands län*. Västmanlands fornminnesförenings årsskrift, årgång XVII. Västerås 1928
 Bohman, Barbro: *Aspnäs gårdskyrka*. Strängnäs 1978
 Bohman, Barbro: *Aspnäs gårdskyrka*. 2002
 Bonnier, Ann Catherine: *Kyrkorna berättar*. Upplands kyrkor 1250-1350. Uppsala 1987
 Eklund, Hans: *Aspnäs ödekyrka*. Västmanlands fornminnesförenings årsskrift, årg 33-34. Västerås 1945-46.
 Harbo församlings arkiv, Harbo prästgård, HFA
 Östervåla församlings arkiv, Östervåla prästgård ÖFA
 Östervåla pastorats arkiv, Östervåla, Aspnäs gårdskyrka. ÖPA
 Pressklipp: Västmanlands Läns Tidning (VLT), Sala Posten (SP)
 Ramqvist, Sigurd: *Sätessgård och gods*. Upplands fornminnesförenings tidskrift 53. Halmstad 1966
 Riksantikvarieämbetets antikvarisk-topografiska arkiv (ATA):
 Restaureringsprogram, tillstånd m m
 Västmanlands Läns Museums arkiv (VLM): Foton, handskrifter, handlingar

3.2 Kronologisk förteckning

Årtal	Händelse	Källa
1300-tal	Kyrkan uppförs, en rektangulär byggnad som då hade fasader av mönsterlagt rött, gult och svartsintrat tegel (idag putsade). Sakristians ribbvalv och fönsteröppningar har bevarats till våra dagar.	Eklund, s. 17-19
1357	Gårdskapellet på Aspnäs omnämns i köpeskilling då Barnam Gisleson, på tinget i Tierp säljer bl. a kapellet.	Ramqvist, s. 130 Bonnier, s. 175
Ca 1480	Kyrkan utrustas med järnplåtsbeslagen dörr i sakristian	Eklund s. 18
1500	Någon gång under 1500-talet härjades kyrkan av eld. Det är troligen denna eldsvåda som är orsak till att dagens väggar är lägre än de ursprungliga. Olof Grau beskriver en förkolnad bjälke i vapenhuset.	Blomqvist, s. 62 Bohman, s. 6
1595	Detta årtal finns målat bakom predikstolen på södra väggen, så dekorationsmålningarna kan ha utförts under Anna Trolles tid. Enstaka målningar kan vara ännu äldre, gotiska från 1400-talet.	Bohman, s. 6 Blomqvist, s. 63
1638	Restaurering. Samtliga tak utom sakristians kryssvalv revs bort, långhusmurarna sänktes en meter. Fönstrens spetsbågar fylldes igen. Långhuset fick tälttak och kröntes med en oktagonal lanternin som nedtill svällde ut lökformigt. Vapenhus och sakristia fick valmtak. Ytterväggarna slammas.	ATA: avskrift Blomqvist, s.63 Eklund, s. 35 & ritning s. 21-22
1738	Kyrkan repareras.	Bohman, s. 7

1640	Kyrkan målas och dekorerar invändigt med röda nyanser. Kandelaberrankorna ommålas	Eklund s. 20-33
1642	Vindflöjels vimpel bär årtalet	Eklund s. 34
1738	Kyrkan repareras. Putsen förnyas, ytterväggarna vitmenas, smygar rödfärgas.	Eklund s. 36
1750	Kyrkan slutar användas i religiöst syfte	Eklund s. 36
1796	Den sista högmässan hålls, varefter kyrkan blir ödekyrka och får tjäna som vedbod, fårhus och sädesmagasin.	Berggren, s. 323
1803	Kyrkan repareras (obekräftat)	Eklund s. 36
1809	Lanterninen lökform rivs och spiran fick rak form. Taket kläddes med spån	Eklund, s. 36
1850	Kyrkobyggnaden används som redskapsskjul	Eklund s. 37
1859	I dagboksanteckning uppger B E Hildebrand att kyrkan används som vedbod och att bevarandeåtgärder bör vidtas.	ATA
1864	Vid visitation av ärkebiskopen beskrivs kyrkan som ytterst förfallen och berövad all inredning. Av kalkmålningarna finns bara rester.	Bohman, s. 8
1871	Sjön Tämnaren sänks. Innan sänkning torde sjön ha legat intill kyrkan. Minnessten sydorst om kyrkan.	Eklund s. 16
1893	Huven och konen med flöjel borttogs och ersattes med åttkantig konisk spira. Tornluggarna gjordes rundbågade	Eklund s. 37
1895	Kyrkan får sin nuvarande koniska takhuv.	Bohman, s. 9
1921	I visitationsprotokoll benämns kyrkan ruin. Golv och innertak var borta.	Bohman, s. 8
1922	Program för restaurering upprättas av arkitekt Erik Fant.	Bohman, s. 8 ATA
1928	Restaureringens första fas, behandling av kalkmålningarna	Blomqvist, s. 63
1935	Fants restaureringsförslag från 1922 bearbetas. I materialbeskrivning för kommande reparationer anvisas takspån tillverkad av ”prima vinterfälld, absolut rätkluvan och kvistfri kärnfuru”. Till murning skulle användas ”rent kalkbruk, lämplig sand och slagen kalk”.	ATA: program
1940	Sakristia och vapenhus får nytt kyrkspån. Övriga takdelar beläggs med enklare takspån. Valvet i sakristian reparerades, bjälklaget lades om, nytt trägolv lades in.	SP 1940-05-06 1940-08-28
1946	Täckdikning för att undvika frostsprängning genomförs. Muren lagas med handslaget tegel.	SA 1946-08-24 VLM: foton
1946	Tämnaren sänks ytterligare	ÖFA. OIa:8
1952	Erik Bohrn inspekterar ödekyrkan efter utförd dränering	ATA: rapport
1955	Godkänns grundförstärkning, förstärkning av takstolar, nytt yttertak av spån samt tjärning av detta. <u>Endast grundförstärkning genomfördes.</u>	VLM: brev SA 1955-08-31
1958	Första gudstjänsten på 400 år hålls i sakristian.	VLT 1958-07-28

1959-1962	Murar, valv och grunder lagades, Vapenhusets båda sidodörrar murades igen. Västra öppningen försågs med en ekport. Tegellades på golvet och taket rekonstruerades. Ett altare murades vid östväggen Målningarna konserverades. Provisorisk bänkinredning insattes. Fönstren återställdes till spetsbågar. Tak och torn fick ny spånbeklädnad med sågade tjärdoppade furuspån*. Arkitekt för arbetet var slottsarkitekten Ragnar Jonsson	Bohman (2002) s. 7, 13 ÖFA. OIa:3 *ÖPA. Aspnäs ka: a-ö
1959	Slottsarkitekt Ragnar Jonsson förordnas vara byggnadsteknisk kontrollant vid kommande upprustning.	VLM: brev
1959	Diskuterades ett förslag att skapa en stiftelse för gårdskyrkan	VLM
1959	Ragnar Jonsson lämnar ritningar till nya fönster och ytterdörrar.	ATA: ritning
1960	Nytt spåntak lades, till stor del med sågade, tjärdoppade furuspån Nya ytterdörrar av ek tillverkades, liksom fönster med kalkstensomfattningar och blyinfattade rutor. Långhusets målningar rengjordes och konserverades och innertaket färgbehandlats. Församlingen svarade för kostnaderna för lagning och slamning av yttermurarna samt inläggande av tegelgolv i långhus och sakristia	VLM, ATA 1960-10-25, 1992-02-26
1961	Ämbetet antar offert från Kartans snickeri för tillverkning av 18 bänkar, 2 bänkskärmar, altarbarriär, talarstol och nummertavla. Godkänner uppmurning av tegelplan för predikstol, murning och slamning av altare och anskaffande av kalkstensplatta till altaret Dessutom genomförs vissa elektriska installationer. Kyrkan fotograferas in- och utvändigt?	VLM: foton, skrivelse 1961-07-10 VLT 1961-10-17
1962	Återinvigning sedan 1959-61 års stora upprustning och förnyelse avslutats. Fasaden har putsats, tegelgolv och ny inredning.	VLM: flera pressklipp
1962-09-02	Aspnäs kyrka återinvigs. Altarkrusifix skänktes till kyrkan av barnen Sandström. Kyrkklocka skänktes till invigningen av Aspnäs syförening. Uppgifter om den gamla kyrkklockan: ”den gamla klockan från Aspnäs ödekyrka vilken hamnat på Viby gård, och som omtalas i protokollet över förra visitation, av nuvarande ägaren till Viby Grosshandlare J.K. Rylander i Uppsala, skänktes till museet för fornsaker i Gustavianum i Uppsala”*	Bohman (2002) s. 6, 14 *HFA. Visitation 1937, NI:2
1963	Riksantikvarieämbetet önskar överläggningar med dåvarande ägaren Stig Elgestad om byggnadsminnesförklaring.	VLM
1970	Förklarar Östervåla församling Aspnäs gårdskyrka som församlingskyrka Kyrkan får elektrisk uppvärmning.	VLM, länsstyrelsen ÖPA OIab:10
1970	Högtalaranläggning som tillhört Östervåla kyrka installeras. Endast högtalare anskaffas Beslut på att tillverka ny stege till kyrkvinden samt se över steganordningen till klockorna. Beslut togs också om att lägga Rockwool ovanför taket i vapenhuset.	ÖPA. Protokolls-bok 1970-99
1971	Förstärkning av bjälklaget under kyrkorummet och sakristian med en ny stålkonstruktion. Tidigare konstruktion av trä var rötskadad.	ÖPA, OIab:10
1973	Fyra nya ljuskronor i kyrksalen ersätter de äldre som var utförda i träspån	ÖPA OIab:2

1974	Utvändig målning av fasader med kalkfärg	ÖPA OIab:2
1974	Elektrisk klockringning installeras	ÖPA3. Aspnäs ka:a-ö
1975	Kororgel från Grönlund AB i Gammelstad tas i bruk	2.B.Bohman sid 15
1976	Jalusifönstren monteras i takryttarens fönsteröppningar	ÖPA OIab:2
1978	Riksantikvarieämbetet godkänner förslag till ny innerdörr	VLM
1978	Vid besiktning befinns takkonstruktionen angripen av strimmig trädgnagare. Skadedjursbekämpning utföres	ÖPA. Aspnäs ka: a-ö.
1978	Komplettering med mer isolering ovanpå kyrksalens bjälklag. Ny isolering monteras i golvbjälklaget i kyrksalen	ÖPA OIab:2
1979	Ytor målas invändigt med emulsionsfärg	ÖPA OIab:2
1979	Glasningsarbete utfördes (innanfönster i kyrkan). Innanfönstren monteras och målas, skåp i sakristian målas. Montering av glasdörr mellan kyrksal och vapenhus. Lasering och lackning av glasdörr. Bättring av vägg i vapenrum. Div. elarbeten samt montering av bänkvärmare.	3. Aspnäs ka: a-ö
1981	Justeringsarbeten på orgeln	ÖPA OIab:2
1981	Tjärstrykning på takspånet. Byte av trasigt spån Kittning av tornets fönster	ÖPA OIab:2 ÖPA. Aspnäs ka: a-ö.
1982	Kyrkan får en dopfunt som invigs kristihimmelsfärd -82, den är utförd i ek med snidade och målade motiv. Formgivare Erik Sand	Bohman (2002) s. 14
1982	De främsta bänkarna på var sida om kyrkogången tas bort av utrymmesskäl	ÖPA. Protokolls-bok 1982
1982	Taket tjärades	SA 1986-11-14
1984	Målningsarbeten på porten	ÖPA OIab:2
1989	Register över kyrkans inventarier upprättas av antikvarie Eiwor sandberg, Västmanlands läns museum	VLM, ÖPA
1992	Målningsarbeten på fönster	ÖPA OIab:2
1993	Panelbyte på östra takfallet. Sakristians östra takfall får ny underlagspanel och ny spåntäckning. På övriga takfall sker spånreparationer. Elsystemet förnyas.	VLM: slutbesiktning
2000	Projektering för takrenovering	ÖPA Årsredovisning 2000

3.3 Ritningsförteckning

År	Syfte med ritning, upphovsman	Original i
1921	Uppmätning av M Hedmark. 10 blad	Riksarkivet
1962	Förslag till restaurering, plan, sektion detaljer, av Ragnar Jonsson	ATA